

SOM UNA PLAGA AL PLANETA? SUPERPOBLACIÓ I ECOLOGIA

Els estudis dels ecosistemes naturals han demostrat que hi ha una relació directa entre el creixement de les espècies i la disponibilitat dels recursos naturals que les sustenten. L'augment desmesurat de l'espècie humana, que ocupa, transforma i contamina els ambients naturals, ha convertit la humanitat en el més gran enemic actual del medi ambient natural. En part perquè els darrers segles la població humana ha experimentat un creixement sense precedents.

Superpoblació i crisi mediambiental

Diuem que al començament del segle XX les Filipines tenien 6 milions d'habitants. Aquesta quantitat es va duplicar cada vint anys, passant de 6 a 12, de 12 a 24... El 1991 la població ja era de 70 milions, i es va continuar duplicant. Es calcula que l'any 2010 arribarà al voltant dels 100 milions d'habitants. El resultat és la destrucció dels manglars i del 80% dels esculls de corall, que han resultat seriosament malmesos i ja només en queda el 10%.

Al Brasil, problemes ambientals com la desforestació de l'Amazònia també sembla que tenen una relació directa amb l'augment demogràfic: s'han produït amb l'arribada de milers d'immigrants per colonitzar la regió i cercar millors oportunitats de vida.

Arreu del món el creixement de la població ha seguit una progressió geomètrica. Ha passat dels 1.000 milions de persones als 2.000 entre 1835 i 1925 (en el transcurs de 90 anys). El 1962 es van assolir els 3.000 milions (un període de 37 anys). Als 4.000 s'hi va arribar el 1975 (13 anys després). Els 5.000 milions es van aconseguir el 1985 (només 10 anys més tard), i els 6.000 milions el 1999. El 2009 passem els 6.800 milions...

El ritme de creixement dels naixements ha disminuït, però les previsions de població mundial l'any 2050 són... de 9.000 milions. Aquest creixement no és degut només als nous naixements, sinó també a la millora de les condicions de vida i de la medicina, que han disparat l'esperança de vida i som més gent vivint alhora.

El creixement ràpid d'una població comporta el ràpid augment de les seves necessitats amb unes conseqüències problemàtiques: manca de terra habitable, metròpolis, esgotament dels recursos naturals, etc.

Quan una part del cos humà comença a créixer de manera desmesurada forma un tumor maligne que s'estén, un càncer que acaba provocant la mort de tot l'organisme. Durant les darreres dècades ha anat creixent la sospita que això mateix està succeint amb el planeta Terra pel creixement desmesurat de l'espècie humana, perquè amb el nostre creixement continu estem posant en perill la nostra supervivència i la de tota la natura. Nosaltres, els humans, ens estarem convertint en un càncer per a la Terra? en una plaga que posa en risc tota la Vida del planeta?

© WaterAid / Brent Stirton / Bangladesh

“ Els principals responsables de l’escalfament planetari no són pas els països amb un índex demogràfic més alt, sinó aquells països amb un patró de consum més alt ”

El control del creixement de la població

N’hi ha molts que van pensar que s’estava complint una profecia de Malthus, del 1798, que la població humana acabaria creixent més que no pas la provisió d’aliments. Aquesta seria la causa de les grans epidèmies de fam d’arreu del món: “Només una cosa pot ajudar realment un país pobre: el control demogràfic”, deia, per exemple, Jarret Hardin, el 1989.

La Terra es veia com una nau espacial amb recursos limitats, amenaçats pel creixement continu de la població. Reduir el creixement de la població mundial, especialment als països pobres, que eren els que creixien més, va ser una greu preocupació internacional, tractada com una necessitat urgent. L’ONU va promoure diverses conferències internacionals amb aquest objectiu (el Caire, 1994). Molts de governs van passar a adoptar polítiques antinatalistes.

Lester Brown, del World Watch Institute, declarava el 2001: “Avui no està pas en discussió si cada parella es pot permetre tenir més de dos fills... Allò que està per veure és si la Terra es pot permetre que les parelles tinguin més de dos fills”.

© Greenpeace / Natalie Behring / Xina

Consum exagerat i voracitat capitalista

Fins i tot la crisi alimentària sembla que és deguda més a factors d'especulació, i a l'ús d'aliments per a la producció d'agrocombustibles, que no pas a l'augment de la població. Avui ha quedat clar que els principals responsables de l'escalfament planetari no són pas els països amb un índex demogràfic més alt. Ho són els països amb un patró de consum més alt. El creixement de la població no és pas la causa principal de la crisi ambiental: ho són la producció i el consum exagerats.

Al Brasil, el creixement demogràfic ja es va reduir un 40% entre 1981 i 1993, però això no va pas significar la reducció dels índexs de desforestació de l'Amazònia... El creixement econòmic va significar reducció de la natalitat, però els anys amb un major índex de creixement econòmic coincideixen també amb els anys de major índex de destrucció de la selva...

El problema mediambiental fonamental és l'actual model econòmic: la lògica interna del sistema d'acumulació del capital, que busca sempre el guany més alt i arriba a posar el lucre per sobre de qualsevol altre valor, de seguretat o de prevenció.

Un grup de bisbes i pastors brasilers deia el 2006: "L'accelerada i violenta agressió al medi ambient i als pobles de la terra revela la crisi d'un model de desenvolupament que es recolza en el mite del progrés, que es resumeix en els resultats econòmics i s'oblida de les persones –sobretot de les més pobres– i de totes les altres formes de vida" (*Declaració Els pobres posseiran la terra*).

“ El problema mediambiental fonamental és l'actual model econòmic, que busca sempre el guany més alt i arriba a posar el lucre per sobre de qualsevol altre valor, de seguretat o de prevenció ”

Limitar el creixement del consum humà

En qualsevol cas, un nombre més alt d'habitants significa un augment de les necessitats humanes. Però el major risc ambiental el provoca una minoria de la humanitat, que acumula el consum de la major part dels recursos naturals del planeta. I un model de progrés injust, al qual només pot accedir el 20% de la població mundial i deixa el 80% en la pobresa.

La major amenaça als biomes naturals brasilers, com el *cerrado* i la selva, en realitat no la provoquen pas l'augment de famílies de petits agricultors, sinó l'avenç de l'"agronegoci" per produir per a l'exportació, carn, soja, etanol o fusta. Un model agrícola que provoca desforestació, concentració del latifundi, treball esclau i degradant, violència al camp, ús massiu d'agrotòxics... i també exclusió de les comunitats tradicionals (indígenes, afros i camperols riberencs).

Hi ha moltes persones que pateixen la crisi econòmica, però la crisi ha posat de manifest que necessitem un nou model de desenvolupament. Quan la crisi va esclatar, el 2008, va significar un alleujament pel que fa a molts de projectes que amenaçaven greument els ecosistemes i les comunitats tradicionals.

La Xina, que va aplicar dràstiques mesures antinatalistes, avui està preocupada per l'envelliment de la població. A Europa, les aportacions dels immigrants treballadors actius aguanten actualment les jubilacions dels ancians i eviten el col·lapse del sistema social europeu.

Allà on la situació social millora, automàticament disminueix la taxa de natalitat. Reduirà això el risc ambiental? Només si també entrem en un estil de vida de més austeritat i de menor consum, per a la qual cosa haurem d'alterar els models de producció i de consum, i les estructures consolidades de poder que avui regeixen la societat.

Solidaritat envers les generacions futures

La crisi del medi ambient va molt més enllà del creixement demogràfic, però la superpoblació no deixa de ser un dels principals factors de risc. Les qüestions socials i ambientals tenen una profunda interrelació. Per això, no podem cercar solucions merament sectorials.

No podem pas proposar el control del creixement de la població sense pensar en la redistribució de la terra i de la riquesa i a controlar els recursos naturals que es llencen. També s'ha de corregir l'actual sistema de producció i de consum. El canvi de model d'economia de producció i de consum dels béns creats per Déu per a tothom, amb destí universal.

La problemàtica del control de la natalitat no es pot pas veure de manera aïllada, sense relació amb els problemes ambientals i els riscos que la superpoblació pugui provocar per a tota la vida del Planeta. Quan es parla de planificació familiar s'han de considerar també els problemes de creixement desmesurat de població i l'impacte en l'esgotament dels recursos naturals. El principi de subsidiarietat, i de la responsabilitat de les parelles en l'exercici de la paternitat responsable, s'han d'exercir també amb responsabilitat ecològica. Ni un creixement il·limitat, ni un consum desmesurat, els pot voler Déu.

Tenim l'obligació d'informar-nos i de valorar seriosament la situació ambiental. I de pensar en la vida de les generacions futures, a les quals hem de deixar una terra acollidora, tenint cura de la integritat de la Creació i del patrimoni de tota la Biodiversitat.

Josep Iborra Plans

CPT de Rondônia, São Francisco de Guaporé, Rondônia, Brasil

Josep Iborra és autor del llibre *L'Amazònia en perill*.

Anàlisi eticoecològica, Claret, Barcelona 2007.